

Волошин В.В., Попов В.Ю.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

з курсу

Релігієзнавство

Донецьк 2003

**Міністерство освіти і науки України
Донецький національний університет
Кафедра філософії**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з курсу “РЕЛІГІЄЗНАВСТВО”
(для студентів економічного факультету)**

Затверджено
на засіданні кафедри
філософії ДонНУ,
Протокол № 2
від 18.09. 2003 г.
Зав. каф. філософії
_____ Андреева Т.О.

Підготували
доценти каф. філософії
Волошин В.В., Попов В.Ю.

Донецьк 2003

ЗМІСТ

Анотація.....	
Тематичний план курсу.....	
Навчальна програма курсу “Релігієзнавство”	
Самостійна робота	
Тематика рефератів та література за темами	
Тести	
Список навчальних посібників та довідкових видань	
до курсу “Релігієзнавство”	
Питання до заліку	
Критерії оцінок.....	

АНОТАЦІЯ

Релігієзнавство - наука та навчальна дисципліна, що вивчає закономірності виникнення, розвитку та функціонування релігії, визначення релігії як специфічного ціннісно-світоглядного явища культури. Релігієзнавство - порівняно молода, проте є одною з найдавніших галузей гуманітарної науки. Її складові почали конституватися в систему знання лише у новий час, але знання про релігію виникли ще у першому столітті до нашої ери.

Вимоги сучасної вузівської освіти щодо науково-теоретичного аналізу релігії як феномена культурного та суспільного буття базуються на відмові, як від псевдоатеїстичних догм радянського минулого, так і від спрощеної конфесійної апологетики тієї чи іншої конфесії. Неупереджене наукове осмислення релігійних систем є можливим лише в межах світської освіти за допомогою такої наукової дисципліни як релігієзнавство.

У контексті національно-культурного та духовного відродження України головною метою університетського курсу релігієзнавства є прищеплення студентам методологічних навичок аналізу релігійних явищ, знань з історії релігієзнавчих досліджень, доктринних та культових особливостей окремих релігій. Особлива увага приділяється проблемам релігійного життя в Україні, їх впливу на державотворення та формування правосвідомості.

Вивчення курсу “Релігієзнавство” покликано сформувати у студентів цільне уявлення про релігію та науку, що її вивчає, поширити їх кругозір, допомогти оволодіти методами та прийомами спілкування з представниками різноманітних конфесій.

Багатоаспектність та проблемність курсу визначає різноманітність його основних завдань. Головними з них є:

- засвоєння головних філософських, феноменологічних, психологічних соціологічних, та теологічних підходів щодо розуміння виникнення, сутності та функціонування релігії;
- знання понятійно-категоріального апарату сучасного академічного релігієзнавства, релігійних термінів та вміння ними користуватися;
- розвиток навичок самостійної роботи студентів, методологічної чіткості мислення, аналітичних і пізнавальних здібностей;
- прищеплення толерантного відношення до існуючих релігійних напрямків;
- знання існуючих моделей взаємовідносин між державою і Церквою та діючого в Україні релігійного законодавства.

Під час вивчення курсу “Релігієзнавство” студенти повинні:

- усвідомити сутність релігії як духовного, культурного, історичного, світоглядного феномена;
- засвоїти особливості віровчення, культу й організації світових та основних національних релігій, їх вплив на духовну та матеріальну культуру;
- знати зміст основної канонічної літератури та релігійних літературних пам'яток;
- ознайомитись з основними етапами та особливостями розвитку релігії в Україні та орієнтуватися у сучасній релігійній ситуації;

- осягнути правові основи стосунків держави та Церкви, законодавчі основи свободи совісті та діяльності релігійних організацій в Україні.

Основним шляхом глибокого та творчого засвоєння знань є самостійна робота, яка дозволяє усвідомити навчальний матеріал, поглибити та закріпити знання, вдосконалити навички роботи з книгою. Самостійна робота складається з:

- вивчення та конспектування навчальної, монографічної, довідкової літератури, рекомендованої до кожної теми;
- вивчення та доробку записів, зроблених на лекціях;
- написання рефератів, тематичних виступів;
- конспектування першоджерел;
- вирішення тестових завдань;
- оволодіння спеціальною термінологією.

Курс “Релігієзнавства” містить дев’ять тем, вивчається протягом одного семестру. Вивчення курсу закінчується складанням заліку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

№	Тема	Усього годин	Лекції	Семі- нари	Сам.роб.
1.	Предмет релігієзнавства. Релігія як соціо-культурний феномен	3	2		1
2.	Виникнення релігії, первісні релігійні вірування та формування перших релігійних систем	3	2		1
3.	Національні релігії сучасного Сходу та буддизм як перша світова релігія	3	2		1
4.	Біблейська релігійна традиція та виникнення християнства	3	2		1
5.	Православна та католицька релігійні традиції	3	4		1
6.	Протестантизм як реформоване християнство	3	2		1
7.	Іслам	3	2		1
8.	Релігія в сучасному світі. Новітні релігійні рухи	3	2		1
9.	Свобода совісті та її законодавче забезпечення	3	2		1
	Итого:	27	18		9

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

“РЕЛІГІЄЗНАВСТВО”

Тема 1. Предмет релігієзнавства. Релігія як соціокультурний феномен

Релігієзнавство в системі суспільних наук. Об'єкт та предмет релігієзнавства. Відмінність академічного релігієзнавства від богослов'я та наукового атеїзму. Основні категорії релігієзнавства та їх предметне поле. Категорія надприроднього. Методологічні засади, структура та функції сучасного релігієзнавства.

Теоретичний та історичний напрями у релігієзнавстві. Богословські інтерпретації сутності релігії. Філософія релігії як ядро теоретичного релігієзнавства. Філософське витлумачення феномену релігії (онтологія, епістемологія, праксеологія, антропологія релігії). Основні теоретичні проблеми релігієзнавства: проблема визначення релігії, її класифікації та методології вивчення.

Поняття релігійного комплексу, його структура. Складові релігійної свідомості та її типи. Види культових дій та структура культу. Релігійні відносини.

Соціологічні теорії про місце та роль релігії в житті суспільства. Е. Дюркгейм про суспільство як причину, об'єкт та мету релігійних вірувань. М. Вебер як засновник компаративного релігієзнавства: дослідження зв'язку між релігійними формами та економічним життям суспільства. Сучасна соціологія релігії. Проблема походження, еволюції та типології релігійних груп.

Психологічне вивчення релігії. Релігійна віра: природа, вияви, структура. Учення У. Джемса про релігійний досвід. Типологія релігійного досвіду в сучасній психології релігії. Психоаналіз про релігію. Учення Е. Фромма про релігію як спосіб ціннісної орієнтації людського буття.

Феноменологія релігії. Феноменологічна класифікація релігій. Категорія “священного” в концепціях Р. Отто та М. Еліаде.

Українське релігієзнавство: традиції, сучасний стан та перспективи.

Тема 2. Виникнення релігії, первісні релігійні вірування та формування перших релігійних систем

Історична природа релігії. Проблема періодизації історії релігії. Загальні закономірності еволюції релігії. Закономірності релігійного процесу в Україні.

Головні концепції походження релігії та питання про її коріння. Причини виникнення релігії за Д. Юмом. Прамонотеїзм, міфологічна школа та еволюціонізм у релігієзнавстві XIX - початку XX сторіччя. Л. Фейєрбах та марксистська версія генезису релігії. Застосування З. Фрейдом ідеї “єдипового комплексу” щодо пояснення виникнення релігії. Проблема походження релігії в сучасному релігієзнавстві.

Складність наукового дослідження найдавніших етапів релігійного розвитку та реконструкції первісних вірувань. Становлення та еволюція уявлень про надприродне. Анімізм як “мінімум” релігійності у вченнях Е.Тейлора та Г.Спенсера. Віра в надприродні духовні сутності в сучасних релігіях.

Тотемізм як “мінімум” релігійності у вченнях Е. Дюркгейма та Дж. Фрезера. Тотемізм та система табу в структуруванні первісного колективу. Проблема співвідношення магії та релігії. Магія, фетишизм та шаманізм у первісному суспільстві. Дослідження магії Б. Маліновським. Форми первісних вірувань за С.О.Токаревим. Демоністичні вірування. Язичництво стародавніх слов'ян.

Формування перших релігійних систем. Зміни у релігійній свідомості та культі. Політеїзм та генотеїзм. Особливості політеїзму стародавніх Месопотамії та Єгипту. Політеїзм у стародавній Греції та Римі. Дуалістична релігійна система зороастризму. Поняття “народні релігії”, “етнічні”, “національні”, “світові релігії”. Етнологія релігії як напрямок сучасного релігієзнавства.

Тема 3. Національні релігії сучасного Сходу та буддизм як перша світова релігія

Давньоарійський релігійний культ. Ведична релігія, її трансформація. Боги Атхархаведи. Брахманізм. Упанішади. Санкх'я, веданта та йога. Концепції сансари, карми, мокші. Виникнення індуїзму та його генеза. Тримурті. Сучасний індуїзм: релігійно-філософський та побутовий рівні. Особливості вішнуїзму та шиваїзму. Доктрина аватар. Рама і Крішна як аватари бога Вішну. Джайнізм та сикхізм у сучасній Індії.

Індуїстське походження буддизму. Легенда про Будду. “Чотири благородні істини” та “благородний восьмирічний шлях спасіння” Будди. Вчення про Дхамму, сансару та нірвану. Морально-етичні норми буддизму. Монастирі та сангха. Трипітака - ядро буддиської канонічної літератури. Розповсюдження буддизму. Особливості релігійних ідеалів буддизму Хінаяни та Махаяни. Вчення про бодхісатв. Ламаїзм: особливості віровчення, культу, організації. Дзен (чань)-буддизм. Особливості буддиського культу. Буддизм у сучасному світі. Міжнародні організації буддистів. Буддизм на теренах України.

Конфуціанство та даосизм - національні релігії Китаю. Суспільний ідеал та суспільний порядок за Конфуцієм. Культ сім'ї та клану. Ідеал “шляхетної людини” та культ предків у конфуціанстві. Форма в конфуціанстві як еквівалент релігійного ритуалу. Лао-цзи та релігійний даосизм. Пантеон даосизму. Вчення про безсмертя. Релігійний синкретизм у Китаї. Буддизм у китайській релігійній традиції.

Культ природи, імператора та предків у синтоїзмі. Вплив синтоїзму, конфуціанства та буддизму на особливості японської національної ментальності. Сока-гаккай.

Тема 4. Біблейська релігійна традиція та виникнення християнства

Загальні риси релігій біблейської традиції: іудаїзму, християнства, ісламу. Іудаїзм як історично перша монотеїстична релігія. Виникнення та формування

Танаху. Старозавітна частина Біблії, її структура та головний ідейний зміст. П'ятикнижжя Мойсея (Тора) - джерело релігійної та моральної традиції авраамічних релігій. Вчення про Месію та боговибраність єврейського народу. Талмуд як основа єврейської культури. Каббала. Релігійна практика сучасного іудаїзму. "Усталені дні" - свята та пости. Основні напрямки в іудаїзмі. Хасидизм - містичний рух євреїв на українських землях. Іудаїзм у сучасному світі. Проблема антисемітизму.

Історичні, культурні, релігійні, соціально-політичні передумови й чинники виникнення християнства. Новий Завіт - основне джерело християнського віровчення. Канонічні та апокрифічні Євангелія. Земний шлях і релігійно-етичне вчення Ісуса Христа. Питання про історичність Христа. Одкровення святого Іоана Богослова. Переклади Біблії. Септуагінта та Вульгата. Дослідження Біблії. Біблійна герменевтика.

Месіанські секти в іудаїзмі та поява перших християнських громад. Діяльність апостолів з поширенням вчення Христа. Протистояння петринізму та паулінізму. Розвиток церковних інституцій та становлення церковної ієрархії. Перші монастирі та ордена. Виникнення папства. Рання патристика. Гоніння на християн та подальше перетворення в державну релігію Римської імперії. Перші Вселенські собори та прийняття "Символу віри". Уніфікація культу. Головні єресі (аріанство, несторіанство, монофізитство, монофелітство) та боротьба з ними. Остаточне затвердження біблійного канону.

Тема 5. Православна та католицька релігійні традиції

Поява розбіжностей між східним та західним християнством та великий розкол 1054 року. Догмати як ядро християнської доктрини. Нікео-Царьградський Символ віри. Трансцендентність Бога та посередництво Ісуса Христа. Вчення про Трійцю. Filioque та західне розуміння триєдності Бога. Догмат воскресіння. Християнські сотеріологія, еклезіологія та есхатологія. Вчення про непогрішимість Папи і православний принцип соборності. Католицький догмат чистилища. Вчення про Діву Марію в православ'ї та католицизмі.

Культ у християнстві. Таїнства. Молитва. Культ іконовшанування. Добове коло богослужінь. Тижднев коло відправ. Річне коло богослужінь та свята. Місця християнських богослужінь та семантика християнського храму. Культові відмінності католицизму та православ'я. Інститут чернецтва. Організація сучасного православ'я та католицизму. Автокефальні та автономні православні церкви. Уніатство.

Особливості християнства в Київській Русі. Роль православ'я в історії України та формуванні української ментальності. Берестейська унія: передумови, укладання, наслідки. Українська греко-католицька церква: історія та сучасний стан. Автокефальний рух в українському православ'ї в XX сторіччі. Розкол у сучасному українському православ'ї. Мінімізація міжправославних суперечностей: умови реалізації, варіанти розвитку. Відносини між православними, греко-католиками та католиками в сучасній Україні.

Тема 6. Протестантизм як реформоване християнство

Реформація в Європі: причини, головні події та наслідки. Основні напрямки раннього протестантизму: лютеранство, кальвінізм, англіканство. Доктринальні особливості класичного протестантизму. Роль Біблії як єдиного джерела віровчення. Догмат про виправдання вірою. Абсолютний характер провіденціалізму та мирський аскетизм у кальвінізмі. Особливості культу та організації протестантизму. Специфіка англіканської церкви. Соціально-політична доктрина протестантизму. М. Вебер про роль протестантської етики у формуванні “духу” капіталізму.

Пізній протестантизм. Віровчення та релігійно-моральні настанови баптистів та євангельських християн. Методизм в Англії. Ревівалізм та есхатологічні течії в американському протестантизмі XX сторіччя. Особливості віровчення адвентистів. “Санітарна реформа” Е. Уайт. Неохристиянство мормонів та Свідків Єгови. Харизматичний рух у протестантизмі: поява та поширення п’ятидесятництва. Подальша диференціація сучасного протестантизму.

Реформація на території України 16-17 століть. Ранній протестантизм та антитринітаризм в Україні. Протестантська колонізація та український штундизм та баптизм. Протестантські напрямки в 20-ті роки XX століття: поширення п’ятидесятництва, адвентизму, єговізму. Протестантизм у тоталітарну добу та у незалежній Україні. Діяльність закордонних християнських місій.

Тема 7. Іслам

Іслам як друга за чисельністю світова релігія. Ханіфи та Мухаммед. Вчення Мухаммеда. Вплив іудаїзму та християнства. Хіджра. Перші (виборні) халіфи та арабські завоювання. Розповсюдження та трансформація ісламу в епоху середньовіччя.

Коран - священна книга мусульман. Зміст та екзегетика Корану. Сунна. Специфіка монотеїзму в ісламі. Таухід. Віра в пророків та посланництво Мухаммеда. Ідея передвизначення. Іслам про походження світу та людини. Есхатологія ісламу. Соціальна етика ісламу. П’ять “стовпів” ісламу: шахада, молитва, піст, милостиня, паломництво. Багатоманіття розуміння джихаду. Шаріат та школи ісламського права. Приписи та заборони. Ісламські обряди та свята. Організація ісламу. Умма в сучасному світі.

Напрямки та течії в ісламі. Харіджити. Сунізм - ортодоксальний напрям в ісламі. Суфії та суфізм. Ваххабіти. Шіїзм - опозиційний іслам. Особливості віровчення та культу в шіїзмі. Вчення про імамів та прихід месії. Шіїтські напрямки, секти.

Основи релігійно-культурних традицій ісламу. Спроби модернізації ісламу в XIX-XX ст. Міжнародні організації ісламу. Мусульманський фундаменталізм на початку нового тисячоліття. Проблема ісламського міжнародного тероризму. Місце ісламу в історії України. Іслам на релігійній карті сучасної України.

Тема 8. Релігія в сучасному світі. Новітні релігійні рухи.

Географія сучасних релігій. Кризові явища та секулярні процеси в індустріальному суспільстві та їх вплив на релігійну свідомість. Міжконфесійні відносини у світі. Релігійне відродження кінця XX ст. Релігійний фактор у світлі “зіткнення цивілізацій”. Географія релігій в Україні. Етноконфесійна ситуація в Україні. Релігійний чинник у контексті політичного життя України.

Інтеграція сучасного богослов'я з соціальною та філософською думкою. Концепція синтезу науки та релігії у сучасному богослов'ї. Екуменічний рух та Всесвітня Рада Церков. Релігія та сучасна культура. Глобальні проблеми сучасності в їх богословському осмисленні й церковній діяльності.

Новітні релігійні рухи: проблема визначення та класифікації. Неорелігії в контексті світових суспільних процесів. Причини виникнення та розповсюдження новітніх релігійних рухів у індустріально розвинутих країнах. Релігійно-містичний вплив неорелігій на формування молодіжної контркультури. Феномен Н'ю Ейдж та його синтетичний характер. Натуралістичні міфи як феномен новітньої білярелігійної свідомості. Сутність протистояння “традиційних” та “нетрадиційних” релігій.

Неоднорідність новітніх релігійних рухів. Неохристиянські та біляхристиянські течії. Неоорієнталізм. Неоязичництво. “Синтетичні” релігії. Позавіросповідні езотеричні об'єднання. Сайєнтологічні вчення. Сучасний сатанізм.

Неорелігії в Україні: причини виникнення та динаміка розповсюдження. Феномен Великого Білого Братства. Перспективи новітніх релігійних рухів.

Тема 9. Свобода совісті та її законодавче забезпечення

Поняття свободи совісті: філософський, моральний та конституційно-правовий аспекти. Структура категорії “свобода совісті”: “віротерпімість”, “свобода релігії”, “свобода віросповідання”, “свобода в релігії”. Самовизначення, вибір і самореалізація як засади свободи совісті. Історія законодавчого закріплення права на свободу совісті в світі та в Україні. Міжнародні нормативно-правові акти про свободу совісті. Правове забезпечення права на свободу совісті в країнах СНД.

Конституція України та українське релігійне законодавство про свободу совісті. Конституційні норми свободи совісті та реальні можливості її забезпечення в Україні.

Умови практичного здійснення права на свободу совісті в суспільстві. Держава та релігія. Принципи відокремлення держави від Церкви та школи від Церкви. Сучасні моделі церковно-державних відносин у світі. Поняття клерикальної держави. Поняття “державної” та “офіційної” церкви. Релігія і Церква в незалежній Україні. Національна безпека і релігійне життя.

Правове регулювання стосунків держави та релігійних об'єднань. Закон України “Про свободу совісті і релігійні організації” 1991 р. та доповнення до нього. Полеміка навколо проектів нового релігійного законодавства у 2001-2003 роках.

САМОСТІЙНА РОБОТА

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВ ТА ЛІТЕРАТУРА ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Предмет релігієзнавства. Релігія як соціокультурний феномен

Теми рефератів

1. Соціоцентрична концепція релігії Е. Дюркгейма.
2. М. Вебер про релігію як чинник суспільних зрушень.
3. Учення З. Фрейда про природу і сутність релігії.
4. У.Джемс: концепція релігійного досвіду.
5. Е.Фромм про релігію як невід'ємну складову суспільства.
6. Відношення "Людина-Бог" - фундаментальна проблема релігійного світобачення.
7. Місце філософії релігії в структурі релігієзнавства.
8. Методологічні принципи феноменології релігії.
9. Поняття надприродного в теології та релігієзнавстві.
10. Специфіка релігійної віри.

Список рекомендованої літератури

1. Вебер М. Избранное. Образ общества. - М., 1994.
2. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. - К., 1994.
3. Гараджа В. Социология религии. - М., 1996.
4. Дейвис Б. Вступ до філософії релігії. - К., 1996.
5. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. - М., 1993.
6. Дюркгейм Э. Курс социальной науки. - М., 1995.
7. Кимелев Ю.Н. Современная философско-религиозная антропология. - М., 1985.
8. Кимелев Ю.Н. Философия религии. - М., 1998.
9. Колодний А. М. Феномен релігії. - К., 1999.
10. Лобовик Б. Релігія як феномен та категорія релігієзнавства // Українське релігієзнавство - 1996. - № 4.
11. Мистика. Религия. Вера. - М., 1998.
12. Николай Кузанский. О мире веры // Вопросы философии. - 1992. - № 5.
13. Никонов К. Антропологическое обоснование религии. - М., 1989.
14. Сумерки богов. - М., 1990.
15. Томпсон М. Философия религии. - М., 2001.
16. Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. - М., 1992.
17. Фромм Э. Душа человека. - М., 1992.
18. Шарден Тейяр де. Феномен человека. - М., 1987.
19. Элиаде М. Аспекты мифа. - М., 1995.
20. Элиаде М. Священное и мирское. - М., 1994.

Тема 2. Виникнення релігії, первісні релігійні вірування та формування перших релігійних систем

Теми рефератів

1. Внутрішні джерела еволюції релігії.
2. Дж.Дж. Фрезер про первісну релігію.
3. Зв'язок первісних та сучасних релігій за Е. Тейлором.
4. Магія та міф у працях Б. Маліновського.
5. Марксизм про соціальні та гносеологічні корені релігії.
6. Форми первісних вірувань за С.О. Токаревим.
7. Закономірності розвитку релігії.
8. Первісна релігія в структурній антропології К. Леві-Строса.
9. Особливості міфології як світогляду.
10. Загальні риси давніх політеїстичних релігійних систем.

Список рекомендованої літератури

1. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев. - М., 1986.
2. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні. - К., 1992.
3. Дохристиянські вірування українського народу. - 1992.
4. Історія релігії в Україні. В 10-ти томах. - К., 1996. - Т.1.
5. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. - М., 1994.
6. Леви-Строс К. Первобытное мышление. - М., 1994.
7. Липинський В. Релігія і Церква в історії України. - К., 1993.
8. Лобовик. Б.А. Религиозное сознание и его особенности. - К., 1986.
9. Малиновский Б. Магия, наука, религия. - М., 1998.
10. Маркс К. Энгельс Ф. О религии. - М., 1987.
11. Менъ А. Истоки религии. - М., 1991.
12. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. - К., 1992.
13. Павлов С., Мезенцев К., Любіщева О. Географія релігій. - К., 1998.
14. Тейлор Э. Первобытная культура. - М., 1989.
15. Тихомиров Л. Религиозно-философские основы истории. - М., 1998.
16. Токарев С.А. Ранние формы религии. - М., 1984.
17. Фрезер Дж.Дж. Золотая ветвь. - М., 1998.
18. Фрезер Дж.Дж. Фольклор в Ветхом завете. - М., 1985.
19. Хьюбнер К. Истина мифа. - М., 1996.
20. Шахнович М. Первобытная мифология и философия. - Л., 1971.

Тема 3. Національні релігії сучасного Сходу та буддизм як перша світова релігія

Теми рефератів

1. Веди - Священна книга індуїзму.
2. Головні ідеї Бхагаватгіти.
3. Релігійні та психологічні аспекти індуїстської йоги.
4. Конфуціанство та особливості китайської ментальності.
5. Даоська доктрина безсмертя та китайська медицина.

6. Синтоїзм та екологічні проблеми сучасної Японії.
7. Своєрідність буддизму як релігії.
8. Дзен-буддизм і психоаналіз.
9. Етика буддизму.
10. Буддизм у сучасному Китаї.

Список рекомендованої літератури

1. Арутюнов С.А, Светлов Г.Е. Старые и новые боги Японии - М., 1968.
2. Бхагавадгита / Пер. и коммент. Б.Л.Смирнова. - Ашхабад, 1973.
3. Буддизм: проблемы истории, культуры, современности. - М., 1990.
4. Буддийский взгляд на мир: философия буддизма. - СПб., 1994.
5. Васильев Л.С. Культы, религии и традиции в Китае. - М., 1970.
6. Дандекар Р.Н. От вед к индуизму. - М., 2002.
7. Индийская философия: Тексты. - М., 1981.
8. Индуизм. Джайнизм. Сикхизм. Словарь. - М., 1996.
9. Классическая йога. / Пер. с санскрита. - М., 1992.
10. Конфуцианство в Китае. Проблемы теории и практики. - М., 1982.
11. Корнев В.И. Буддизм - религия Востока. - М., 1990.
12. Кочетов А. Буддизм. - М., 1986.
13. Поспелов Б.В. Очерки философии и социологии современной Японии. - М., 1974.
14. Психологические аспекты буддизма. Сб. статей. - М., 1991.
15. Светлов Г.Е. Путь богов: синто в истории Японии. - М., 1968.
16. Торчинов Е.А. Даосизм. - М., 1998.
17. Фромм Э., Судзуки Д., Марино Р. де. Дзен-буддизм и психоанализ. - М., 1995.
18. Щербатской Ф.И. Избранные труды по буддизму. - М., 1998.
19. Эррикер К. Буддизм. - М., 1999.
20. Юань Кэ. Мифы Древнего Китая. - М., 1965.

Тема 4. Біблейська релігійна традиція та виникнення християнства

Теми рефератів

1. Виникнення класичного іудаїзму (кінець VI ст. до н.е. - I ст. н.е.).
2. Месіанські сповідання та рухи в Іудеї на рубежі нашої ери.
3. Релігійно-моральний кодекс Старого та Нового завіту.
4. Іудаїзм у сучасному світі. Проблема антисемітизму.
5. Особливості віровчення хасидизму.
6. Християнські апокрифи.
7. Апостол Павло та його роль у становленні християнства.
8. Формування церковного віровчення та боротьба з єресями на перших чотирьох Вселенських соборах.
9. Біблія на українських теренах.
10. Питання про історичність Ісуса Христа.

Список рекомендованої літератури

1. Апокрифы древних христиан. - М., 1989.
2. Біблія. Старий та Новий завіти.
3. Бубер М. Хасидские сказания. - М., 1997.
4. Гече Г. Библейские истории. - М., 1988.
5. Головащенко С.І. Біблієзнавство. - К., 2001.
6. Донин Х. Быть евреем. - Ростов-на-Дону, 1991.
7. Донины А. У истоков христианства (от зарождения до Юстиниана). - М., 1989.
8. Кармайкл Д. Разгадка происхождения христианства. Светская версия. - М., 2002.
9. Карташев А.В. Вселенские соборы. - М., 1994.
10. Кон Норман. Благословение на геноцид. Миф о всемирном заговоре евреев и "Протоколы сионских мудрецов" - М., 1990.
11. Лезов С. Попытка понимания: Избранные работы. - М.- СПб., 1998.
12. Лурье С.Я. Антисемитизм в древнем мире, попытка объяснения его в науке и его причины. - Пг., 1922.
13. Поснов М.Е. История христианской церкви. - К., 1991.
14. Ранович А. Первоисточники по истории раннего христианства. - М., 1980.
15. Ренан Э. Жизнь Иисуса. - К., 1991.
16. Ренан Э. Апостол Павел. - К., 1991.
17. Рижский М. Библейские пророки и библейские пророчества. - М., 1987.
18. Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. - М., 1989.
19. Стагг Ф. Богословие Нового Завета. - К., 1999.
20. Тексты Кумрана. - М., 1971.
21. Телушкин И. Еврейский мир. - М., 1992.
22. Швейцер А. Мистика апостола Павла // Швейцер А. Жизнь и мысли. - М., 1996.
23. Шифман И. Ветхий завет и его мир. - М., 1998.
24. Янг Л. Сущность иудаизма. - М., 1993.

Тема 5. Православна та католицька релігійні традиції

Теми рефератів

1. Догматичне вчення про Святу Трійцю та Нікео-Царьградський символ віри.
2. Моральна доктрина християнства.
3. Традиція іконовшанування у православ'ї.
4. Євангельська історія та християнські свята.
5. Культ Богоматері у католицизмі.
6. Православ'я та формування української ментальності.
7. Берестейська унія та боротьба між православ'ям та уніатством в XVII столітті.
8. Українська автокефальна православна церква: історія і сучасність.
9. Розкол у сучасному українському православ'ї: причини та шляхи подолання.

10. Етапи еволюції православної філософії.

Список рекомендованої літератури

1. Булгаков С.Н. Православие. - М., 1991.
2. Гильдебрандт Д. Сущность христианства. - Спб., 1998.
3. Головащенко С. Історія християнства. - К., 1999.
4. Дамаскин И. Точное изложение православной веры. - М., 1992.
5. Історія релігії в Україні. В 10-ти томах. Т.2, 3, 4. - К., 1996. - Т. 2, 3, 4.
6. Історія православної церкви в Україні. - К., 1997.
7. Історія церкви та релігійної думки в Україні: В 3-х томах. - К., 1994.
8. Калініна Л. Культ Діви Марії в католицизмі // Українське релігієзнавство - 1996. - № 4.
9. Керкс Е. Дорогами християнства. - М., 1995.
10. Килимник С. Український рік в церковних звичаях. - К., 1994.
11. Лазарев В.Н. История византийской живописи. - М., 1986.
12. Лозинский С.Г. История папства. - М., 1986.
13. Огієнко І. Українська Церква. - К., 1993.
14. Саган О.Н. Національні прояви православ'я: український контекст. - К., 2001.
15. Степовик Дмитро. Іконологія й іконографія. - Івано-Франківськ, 2003.
16. Сутнер Е. Українське християнство на початку III тисячоліття. - Львів, 2002.
17. Трубецкой Е. Три очерка о русской иконе. - М., 1991.
18. Українська церква між Сходом і Заходом. - К., 1996.
19. Флоренский П. А. Иконостас. - М., 1994.
20. Флоровский Г. Пути русского богословия. - К., 1991.
21. Франко І.Я. Про Ватикан, унію та католицизм. - К., 1981.
22. Чельцов Г. Объяснение символа веры, молитв и заповедей. - М., 1991.
23. Чертков А.Б. Православная философия и современность. - Рига, 1989.

Тема 6. Протестантизм як реформоване християнство

Теми рефератів

1. Ідейний та соціальний зміст Реформації.
2. Кальвіністська етика та "дух" капіталізму.
3. Сучасна протестантська філософія.
4. Есхатологія адвентистів та Свідків Єгови.
5. Біблія в протестантизмі.
6. П'ятидесятницький рух та сучасні харизмати.
7. Специфіка віровчення та культу мормонів.
8. Реформація та ранній протестантизм в Україні.
9. Українські протестанти у тоталітарну добу.
10. Сучасний стан протестантизму в Україні.

Список рекомендованої літератури

1. Бардон М. Кто такие мормоны. - М., 1992.

2. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. - К., 1992.
3. Во что верят Свидетели Иеговы // Сторожевая башня. - 1996. - 15 сентября.
4. Голько О. Свідки Єгови: сибірський маршрут. - Львів, 2002.
5. Горсий В.Л. Адвентизм: історія і сучасність.- К., 1987.
6. Джонсон Н., Джонсон У. Я выбрал адвентизм. - М., 1996.
7. Добренев В.И. Современный протестантский теологический модернизм. - М., 1980.
8. Замалеев А.Ф., Зоц В.А. Отечественные мыслители позднего средневековья. - К., 1990.
9. История евангельско-баптистского движения в Украине: Материалы и документы / Сост., С. Головащенко. - Одесса, 1998.
10. Історія релігії в Україні. В 10-ти томах. - К., 2002. - Т.5. Протестантизм.
11. Кальвин Ж. Наставления в христианской вере. - М., 1999.
12. Лейн Т. Христианские мыслители. - СПб., 1997.
13. Любашенко В. Історія протестантизму в Україні. - Львів, 1996.
14. Лютер М. Избранные произведения. - СПб., 1994
15. Маграт А. Богословская мысль Реформации. - Одесса, 1994.
16. Рогозин П.И. Лжесвидетели. Штретер Э.Ф. Разоблачение духа пятидесятничества. - М., 1993.
17. Уайт Э. Великая борьба. - К., 1993.
18. Харинк К. Харизматическое движение. - Одесса, 1996.

Тема 7. Іслам

Теми рефератів

1. Історичні умови виникнення ісламу.
2. Особливості ісламського монотеїзму.
3. Есхатологія та етика ісламу.
4. Поняття джихаду (газавату) в ісламі.
5. Коран: структура, періодизація, специфіка викладу.
6. Особливості мусульманського права.
7. Специфіка шийтського віровчення та культу. Секти в шійзмі.
8. Суфізм і тарікат.
9. Проблема ісламського фундаменталізму на початку ХХІ століття.
10. Іслам в Україні: історія та сучасний стан.

Список рекомендованої літератури

1. Ан-Тантуи Али. Общее представление об исламе. - К., 2002.
2. Абдурахман Бин Хаммад Аль Умар. Религия истины ислама. - М., 1997.
3. Грюнебаум фон Г.Э. Классический ислам. - М., 1988.
4. Джадалла И.А. Течения в исламе: причины возникновения и роль в общественно-политической жизни. - М., 1992.

5. Дорошенко Е.А. Шиитское духовенство в современном Иране. - М., 1985.
6. Еремеев Д.Е. Ислам: образ жизни и стиль мышления. - М., 1990.
7. Керимов Г.М. Шариат и его социальная сущность. - М., 1978.
8. Коран. Пер. и коммент. И.Ю.Крачковского. - М., 1990.
9. Лубський В.І., Борис В.Д. Мусульманське право. - К., 1997.
10. Лубский В.И. Священные книги мусульман как историко-литературный памятник. - К., 1992.
11. Массэ А. Ислам. Очерки истории. - М., 1982.
12. Пиотровский М.Б. Коранические сказания. - М., 1991.
13. Резван Е.А. Коран и его мир. - СПб., 2001.
14. Саидбаев Т.С. Ислам. - М., 1993.
15. Степанянц М.Т. Философские аспекты суфизма. - М., 1987.
16. Суфизм в контексте мусульманской культуры. - М., 1989.
17. Тримингем Дж.С. Суфийские ордена в исламе. - М., 1989.
18. Хрестоматия по исламу. - М., 1994.

Тема 8. Релігія в сучасному світі. Новітні релігійні рухи.

Теми рефератів

1. Процес секуляризації у сучасному світі.
2. Другий Ватиканський собор та католицьке Аджорнаменто.
3. Феномен християнського екуменізму.
4. Обновленські концепції культури сучасного богослов'я.
5. Характерні особливості нових релігійних течій.
6. Українське неоязичництво: головні течії та їх особливості.
7. Зміст і форми християнської нетрадиційності.
8. Віровчення та діяльність Великого Білого Братства в Україні.
9. Індуїзм та новітні релігійні течії (на прикладі Товариства Свідомості Крішні).
10. Проблема “тоталітарних сект” та її правове осмислення.

Список рекомендованої літератури

1. Балагушкин Е.Г. Нетрадиционные религии в современной России: морфологический анализ. - М., 1999, 2002.
2. Баркер А. Новые религиозные движения. - СПб., 1997.
3. Девятова С.В. Христианство и наука: от конфликтов к конструктивному диалогу. - М., 1999.
4. Дудар Н.П., Филипович Л.О. Нові релігійні течії: український контекст (огляд, документи, переклади). - К., 2000.
5. Гринько В. Велике Біле Братство як неорелігійний феномен. - К., 1998.
6. Иоанн Павел II. Единство в многообразии. - М., 1994.
7. Єленський В. Українське суспільство і “секти” // Людина і світ.-1998. - № 9.
8. Казакова А. Второй Ватиканский собор. - М., 1973.

9. Кокс Харви. Мирской град. Секуляризация и урбанизация в теологическом аспекте. - М., 1995.
10. Ксендзюк А. Тайна Карлоса Кастанеды. - Одесса, 1995.
11. Лозко Г. Українське язичництво. - К., 1995.
12. Мага Віра (Лева Силенка). - К., 1997.
13. Ноубель Д. Осмысливая современность. - К., 1998.
14. Скоморовский Ю.М. Нью Эйдж в современном мире: типология, некоторые формы проявления // Українське релігієзнавство. - 1998. - № 7.
15. Сватсварупа дас Госвами. Прабхупада. - Спб., 1993.
16. Пчелинцев А.В. К вопросу о терминах “традиционная религия” и “секта” // Религия и право. - 1999. - № 2.
17. Християнство і духовність. - К., 1998.
18. Християнство і проблеми сучасності. - К., 1998.
19. Християнство и культура сегодня. - М., 1995.
20. Християнство: контекст світової історії та культури. - К., 2000.

Тема 9. Свобода совісті та її законодавче забезпечення

Теми рефератів

1. Проблема свободи совісті в філософії Дж. Локка.
2. Поняття свободи совісті в філософії Г. Гегеля.
3. Генезис уявлень про свободу совісті та її законодавче забезпечення у Північній Америці та Європі (16-19 століття).
4. Особливості державно-церковних відносин у західних країнах.
5. Державно-церковні відносини у сучасній Україні.
6. Релігійна свобода та права людини.
7. Міжнародне право про свободу совісті.
8. Свобода совісті на пострадянському просторі.
9. Законодавча база свободи совісті в Україні.
10. Проблеми вдосконалення українського релігійного законодавства.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні. - К., 2001.
2. Бабій М.Ю. Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення. - К., 1994.
3. Белла Р. Религиозный индивидуализм и религиозный плюрализм // Религия и общество. - М., 1994. - Ч.2.
4. Владимир (Сабодан), митр. Киевский и всея Украины. Вокруг Закона о свободе совести // Донбасс православный. - № 8 (44) - август-сентябрь 2001 г.
5. Гегель Г.В.Ф. Философия религии. - М., 1976-1977.
6. Локк Дж. Сочинения в 3-х томах. - М., 1988. - Т.3.
7. Модели церковно-государственных отношений стран Западной Европы и США. - К., 1996.

8. Никитченко Е. Свобода совести и новые религии в Украине (по данным экспертных опросов) // Религия и право. - 2002. - № 3. - С. 16 -19.
9. Права человека и религия. - СПб., 1999.
10. Правові основи свободи совісті, релігії та релігійних організацій. Міжнародні та українські правові документи. - К., 2002.
11. Релігійна свобода і права людини: Правничі аспекти. У 2-х томах. - Львів, 2001.
12. Религия и права человека. - М., 1996.
13. Савельев В.Н. Свобода совести: история и теория. - М., 1991.
14. Свобода віровизнання. Церква и держава в Україні. - К., 1996.
15. Свобода совести, вероисповедания и религиозных организаций. Сборник правовых документов. - К., 1997.
16. Свобода совісті в Україні: новий законопроект // Релігійна панорама. - 2002. № 8, № 9.
17. Тажурызина З. История свободомыслия в истории культуры. - М., 1987.
18. Черній А.М. Онтологія духовності. - К., 1996.

ТЕСТИ

Слово “тест” англійського походження, в перекладі - випробування, перевірка, проба, дослідження. У широкому значенні, “тест” - це загальнонауковий метод застосування спеціальних процедур для отримання прихованої, неявної інформації, що стосується певних об’єктів або процесів з їх подальшою діагностикою. Історія тесту як науково обгрунтованого метода почалась у XIX столітті (Ф. Гамільтон, Дж. Каттел, А. Біне). У вузькому значенні, яке нас більше цікавить, тест - це метод дослідження та випробування здібностей людини щодо виконання строго визначеної роботи, з’ясування інтелектуального розвитку, професійних схильностей, орієнтації у тій чи іншій галузі знань. Основними вимогами до тесту є стандартизація та валідність.

Навчальний тест з релігієзнавства містить контрольне завдання певного рівня. Ступінь складності завдання визначається метою, досягнення якої необхідно виявити при тестуванні (пропонується три рівні).

З п’яти варіантів відповідей правильним є один.

ПЕРШИЙ РІВЕНЬ

1. Релігієзнавство як самостійна наука формується
 - а) разом з появою релігії;
 - б) у епоху Відродження;
 - в) в XIX столітті;
 - г) в XX столітті;
 - д) з появою діалектичного матеріалізму.
2. Теоретичне релігієзнавство складається з
 - а) феноменології, історії, праксеології релігії;
 - б) історії анімізму, політеїзму та монотеїзму;
 - в) доктрини, культу та організації релігії;
 - г) філософії, соціології, психології релігії;
 - д) апологетики та порівняльного богослов’я.
3. Структурними елементами релігії є
 - а) релігійна свідомість, релігійна діяльність, релігійні організації, релігійні відносини;
 - б) обряди та церква;
 - в) богослов’є та свята;
 - г) релігійний культ, релігійна філософія, релігійні відносини, віровчення;
 - д) антропологія релігії, філософія релігії, праксеологія релігії.
4. Головними типами первісних вірувань є
 - а) фетишизм, анімізм, тотемізм, магія;
 - б) прамонотеїзм, політеїзм, демонологія;
 - в) окультизм, шаманізм, язичництво;

- г) індуїзм, джайнізм, сикхізм, іудаїзм, брахманізм;
- д) ідолопоклонство, ворожба, жертвопринесення.

5. Гаутама Шак'ямуні належав до касты

- а) шудр (слуг);
- б) брахманів (жерців);
- в) кшатрійв (вояків);
- г) вайш'ів (ремісників);
- д) арійв.

6. Досягнення нїрвани означає

- а) вічне блаженство в раю;
- б) вихід з нескінченного ланцюга перевтілень (сансара);
- в) отримання божественного просвітління;
- г) звільнення душі від тіла;
- д) пекло.

7. В якій з країн буддизм зараз є державною релігією ?

- а) Японія;
- б) Індія;
- в) Китай;
- г) Таїланд;
- д) Індонезія.

8. Чи визнається Будда богом у буддизмі ?

- а) так;
- б) визнається в одних течіях, не визнається в інших;
- в) ні;
- г) визнається як аватара Вішну;
- д) визнавався до I століття н.е., а потім ні.

9. Хто з великих пророків іудаїзму першим проголосив, згідно Біблії, віру в єдиного Бога?

- а) Авраам;
- б) Мойсей;
- в) Ной;
- г) Ісайа;
- д) Даніїл.

10. Де та коли виникло християнство?

- а) у Римі у I ст. н.е.;
- б) у Палестині у I ст. н.е.;
- в) у Малій Азії у II ст. н.е.;
- г) у Константинополі у X ст. н.е.;
- д) У Візантії у I ст. до н.е.

11. Хто з апостолів сприяв перетворенню християнства у світову релігію?
- а) Петро;
 - б) Андрій;
 - в) Іоан;
 - г) Матфей;
 - д) Павло.
12. Коли був прийнятий християнський “Символ віри”?
- а) на Таємній вечері;
 - б) на першому та другому Вселенських соборах;
 - в) на третьому Вселенському соборі;
 - г) на сьоми перших Вселенських соборах;
 - д) у 1054 році.
13. Який “член” (формула) “Символу віри” відмінний у православних та католиків?
- а) що стосується непорочного зачаття Ісуса Христа;
 - б) який пов’язаний зі сходженням Святого Духа;
 - в) що має відношення до апостола Петра;
 - г) який стосується чистилища;
 - д) в якому йде мова про єдине хрещення.
14. Який з перелічених напрямків виник в епоху Реформації?
- а) мормони;
 - б) баптисти;
 - в) адвентисти;
 - г) кальвіністи;
 - д) єговісти
15. Хто не визнає догмат про Трійцю?
- а) католики;
 - б) православні;
 - в) п’ятидесятники;
 - г) лютерани;
 - д) єговісти.
16. Зараз в Україні існує
- а) одна православна церква;
 - б) три православні церкви;
 - в) п’ятнадцять автокефальних православних церков;
 - г) дві православні церкви;
 - д) одна православна та одна греко-католицька церкви.
17. Українська автокефальна православна церква виникла
- а) у 1596 році;
 - б) у 1991 році;

- в) у 1774 році;
- г) у 1921 році;
- д) у 988 році.

18. Яка подія є початком мусульманської ери?

- а) народження пророка Мухаммеда;
- б) смерть пророка Мухаммеда;
- в) надання Корану пророку Мухаммеду;
- г) втеча пророка Мухаммеда з Меккі до Ясріба (Медіна);
- д) створення Аллахом світу.

19. Хто був “автором” Корану згідно ісламу?

- а) пророк Мухаммед;
- б) архангел Джебраїл;
- в) Аллах;
- г) перші халіфи;
- д) Коран існує вічно.

20. Чи існує в ісламі поклоніння зображенням пророка Мухаммеда?

- а) так;
- б) ні;
- в) існує в сунізмі, заперечується в шиїзмі;
- г) існує лише поклоніння зображенням Аллаху;
- д) існувало у епоху середньовіччя, а зараз не існує.

21. У сучасному світі найбільшу кількість прихильників має

- а) іслам;
- б) буддизм;
- в) християнство;
- г) індуїзм;
- д) іудаїзм

22. До Всесвітньої Ради Церков входять

- а) католицька церква та деякі протестантські організації;
- б) всі православні церкви та всі протестантські організації;
- в) деякі православні церкви та деякі протестантські організації;
- г) зараз Всесвітньої Ради Церков не існує;
- д) баптисти, п'ятидесятники та методисти.

23. Секуляризація це -

- а) процес звільнення від релігійного, сакрального;
- б) християнське таїнство;
- в) напрямок у сучасному релігієзнавстві;
- г) процес поширення релігійного санкціонування на сферу культури;
- д) теж саме, що сакралізація.

24. Яке з суджень є істинним?
- а) У сучасній Україні існує державна релігія.
 - б) У сучасній Україні привілейоване положення займає православ'я.
 - в) У сучасній Україні, згідно Конституції, немає державної, але є офіційна церква.
 - г) У сучасній Україні немає державної або офіційної релігії та церкви.
 - д) У сучасній Україні є дві офіційні релігії - православ'я та греко-католицизм.
25. Чи передбачає свобода совісті можливість вибору людиною атеїстичного світогляду?
- а) так;
 - б) в залежності від пануючої релігії;
 - в) навпаки, забороняє;
 - г) ні;
 - д) в залежності від законодавства.

ДРУГИЙ РІВЕНЬ

1. Структурними компонентами сучасного релігієзнавства є
- а) релігійна свідомість, релігійна діяльність, релігійні організації, релігійні відносини;
 - б) релігійна філософія, філософія міфу, філософія права;
 - в) порівняльне богослов'я, моральне богослов'я, соціальне богослов'я;
 - г) філософія релігії, соціологія релігії, психологія релігії, історія релігії;
 - д) буддизм, християнство, іслам.
2. Яка група понять та категорій є суто релігієзнавчою ?
- а) буття, буття релігії, свідомість, сакральне;
 - б) функція, філософія релігії, функції релігії;
 - в) закон, канон, Біблія, канонічне право;
 - г) конфесія, сакралізація, деномінація;
 - д) епоха, структура, сенс.
3. Яка релігієзнавча дисципліна вивчає місце, функції та роль релігії в суспільній системі ?
- а) феноменологія релігії;
 - б) футурологія релігії;
 - в) соціологія релігії;
 - г) філософія релігії;
 - д) історія релігії.
4. Що складає структуру культової дії ?
- а) молитва;
 - б) мета та місце;
 - в) суб'єкт, об'єкт, місце, спосіб, мета;

- г) ритуали, обряди, свята;
- д) догмати, ритуали, обряди, свята.

5. Згідно І. Ваха релігія має своїм джерелом

- а) безпосередній зв'язок людської душі з Абсолютом;
- б) мораль;
- в) вчення про Бога;
- г) суспільні відносини;
- д) ритуали та обряди.

6. Хто з мислителів вважав, що релігія є “різновидом загальнолюдського нав'язливого неврозу” ?

- а) К.-Г. Юнг;
- б) К. Маркс;
- в) З. Фрейд;
- г) Г. Гегель;
- д) У. Джемс.

7. Хто з мислителів висунув припущення, що початком релігії є міф про Сонце ?

- а) Дж. Фрезер;
- б) М. Мюллер;
- в) М. Еліаде;
- г) М. Вебер;
- д) Е. Фромм.

8. “Мінімумом релігійності” Е. Тейлор вважав

- а) магію;
- б) анімізм;
- в) віру в Бога;
- г) фетишизм;
- д) тотемізм.

9. У сучасному буддизмі існують напрямки

- а) хінаяна, махаяна, йога, сикхизм;
- б) хінаяна, махаяна, ваджраяна;
- в) хінаяна, махаяна, ламаїзм, трансцендентальна медитація, тантризм;
- г) вішнуїзм, шиваїзм, кришнаїзм;
- д) східний та західний буддизм.

10. Чи існує в ламаїзмі віра в рай та пекло ?

- а) не існує;
- б) існує в одних напрямках, не існує в інших;
- в) існує;
- г) існує тільки віра в рай;
- д) віра в рай та пекло з'явилась лише у XX ст. у зв'язку з впливом місіонерів.

11. На чому базується культ імператора (бусідо) в синтоїзмі ?
- а) на виконанні священних ритуалів;
 - б) на заслугах перед Японією;
 - в) на релігійній посаді;
 - г) на божественному походженні;
 - д) на вірі у душі пращурів, що померли.
12. Яка група книг може бути ототожнена за змістом з Танахом ?
- а) Старий Завіт;
 - б) Новий Завіт;
 - в) Тора та Талмуд;
 - г) П'ятикнижжя Мойсея;
 - д) Каббала.
13. Що таке Талмуд згідно іудаїзму ?
- а) різновид Біблії;
 - б) вчення сіонських мудреців;
 - в) вчення Синедріону;
 - г) містичний іудейський твір;
 - д) коментар до Тори.
14. Який з напрямків іудаїзму сформувався на території України ?
- а) караїми;
 - б) хасиди;
 - в) каббалісти;
 - г) фарисеї;
 - д) "Євреї за Христа".
15. Які Євангелія у науковій літературі мають назву "синоптичні" ?
- а) від Филипа та Фоми;
 - б) апокрифічні Євангелія;
 - в) від Марка, Матфея, Луки, Іоана;
 - г) від Марка, Матфея, Луки;
 - д) від Іоана та Марка.
16. В якій з старозавітних книг, на думку християн, міститься найбільш повне пророцтво про Ісуса Христа ?
- а) Пророка Ісаї;
 - б) Книзі Буття;
 - в) Пророка Михея;
 - г) Еклезіасті;
 - д) Книзі Ісуса Навіна.
17. Чи визнає християнський "Символ віри" воскресіння всіх мертвих ?
- а) не визнає;

- б) визнає;
- в) визнає лише напередодні Армагеддону;
- в) визнає лише воскресіння обраних для Царства Божого;
- д) визнає лише воскресіння святих.

18. Коли та де католицька церква прийняла догмат про чистилище ?

- а) на Толедському соборі у 589 році;
- б) на Другому Ватиканському соборі 1962-1965 рр.;
- в) на Нікейському соборі у 325 році.;
- г) на Першому Ватиканському соборі у 1870 році.;
- д) на Флорентійському соборі у 1439 році.

19. У чому відмінність католицького та православного причастя (євхаристії)?

- а) православні причащаються хлібом і вином, а католики - лише хлібом;
- б) у православних всі причащаються хлібом і вином, у католиків миряни лише хлібом, а священники - хлібом і вином;
- в) у православних причащаються лише вином, у католиків - лише хлібом;
- г) відмінності стосуються лише у способах виготовлення хліба причастя (просфір);
- д) відмінностей не має зовсім.

20. Згідно протестантизму спасіння душі можна отримати

- а) через чернецтво;
- б) через віру;
- в) через купівлю індульгенцій;
- г) завдяки богослужінню;
- д) через поклоніння іконам.

21. До якого напрямку НРТ відносяться Трансцендентальна медитація та Міжнародне Товариство Свідомості Крішні ?

- а) неохристиянські течії;
- б) неоязичництво;
- в) неоорієталістські течії;
- г) перша до синтетичних неорелігій, друга до неохристиянства;
- д) перша до неохристиянства, друга до синтетичних неорелігій.

22. Яку церкву зараз очолює патріарх Філарет (Денисенко) ?

- а) УАПЦ;
- б) УГКЦ;
- в) УПЦ Московський патріархат;
- г) УПЦ Київський патріархат;
- д) РПЦ.

23. Вкажіть групу країн, у яких має місце та ж сама модель взаємовідносин між державою та Церквою що й в Україні

- а) США, Франція, Канада;
- б) Греція, Англія, Японія;
- в) Іран, Ємен, Саудівська Аравія;
- г) Росія, Грузія, Китай;
- д) Скандинавські країни.

24. Чи має право, згідно діючому українському законодавству, релігійна організація створювати комерційні підприємства ?

- а) так;
- б) ні;
- в) так, якщо їх діяльність пов'язана з культом та благодійництвом;
- г) мали право до 1993 року, зараз не мають;
- д) не мали до 1993 року, зараз мають.

25. Коли релігійна організація визнається юридичною особою ?

- а) з моменту створення;
- б) за рішенням суду;
- в) виключно за постановою Держкомрелігії України;
- г) з моменту реєстрації статуту (положення);
- д) коли релігійна організація визнається юридичною особою в українському релігійному законодавстві не вказано.

ТРЕТІЙ РІВЕНЬ

1. Мистецтво тлумачення релігійних, у тому числі біблійних текстів, має назву

- а) історіософія релігії;
- б) метафізика релігії;
- в) екзегетика;
- г) порівняльне богослов'я;
- д) релігійна герменевтика.

2. Хто з українських мислителів вважається одним з засновників лінгвістичного релігієзнавства ?

- а) Михайло Грушевський;
- б) Олександр Потебня;
- в) Іван Огієнко;
- г) Михайло Драгоманов;
- д) Петро Могила.

3. У чому вбачав специфіку міфологічного та релігійного усвідомлення Клод Леві-Строс ?

- а) у архетипах колективного безсвідомого;

- б) у феноменологічній єдності ритуалів;
- в) у бінарних опозиціях;
- г) у “виправданні Бога”;
- д) у магії

4. У якому з положень не відображено функції релігійної організації ?

- а) вироблення систематизованого віровчення та його захист;
- б) контроль за виконанням релігійних норм;
- в) керівництво та здійснення культової діяльності;
- г) підтримка зв'язків з державою;
- д) синкретизм релігійного процесу.

5. Які релігії у своїй класифікації М. Еліаде вважав монотеїстичними ?

- а) “етичні”;
- б) “релігії природи”;
- в) “історичні”;
- г) “традиційні”;
- д) “релігії духовної індивідуальності”.

6. Яка ідея є головною рисою релігійної свідомості взагалі

- а) ідея Бога;
- б) ідея подвійного світу;
- в) ідея “великого вибуху”;
- г) ідея кінця світу;
- д) ідея безсмертя душі.

7. Яку назву у сучасному релігієзнавстві має тип релігійних організацій, що постає як проміжна ланка між церквою та сектою і перебуває в стадії становлення ?

- а) харизматичний культ;
- б) національна церква;
- в) деномінація;
- г) конфесія;
- д) екуменічний рух.

8. Хто з мислителів вважав нумінозне (невимовне) глибинною сутністю релігії ?

- а) Р. Отто;
- б) З. Фрейд;
- в) К. Маркс;
- г) М. Лютер;
- д) Ж. Кальвін.

9. До якого типу ритуалу належить встановлення табу

- а) позитивні;
- б) імітативні;

- в) ритуали жертвопринесення;
- г) негативні;
- д) ритуали життєвих криз.

10. Категорії “священного” та “сакрального” найбільш ґрунтовно розроблялись представниками

- а) теорії натуралізму;
- б) культурно-історичної школи;
- в) ірраціоналізму;
- г) прамонотеїзму;
- д) феноменологічного напрямку.

11. Поняття релігійної істини та проблему можливості пізнання релігії вивчає

- а) онтологія релігії;
- б) антропологія релігії;
- в) праксеологія релігії;
- г) епістемологія релігії;
- д) історія релігії.

12. Які форми первісних вірувань С.О. Токарев вважав найдавнішими ?

- а) анімізм та шаманізм;
- б) магію, шаманізм, фетишизм;
- в) тотемізм, лиходійні обряди, ворожбу, еротичні обряди, похоронний культ;
- г) культу Сонця, Місяця, Землі та води;
- д) культ предків, культу природи.

13. Принцип ахімси в джайнізмі означає

- а) не вбити нічого живого;
- б) дотримання аскетичного способу життя;
- в) відмову від статевих відносин;
- г) практику медитації;
- д) систему фізичних вправ.

14. У яких книгах Старого завіту викладено Декалог ?

- а) Буття та Судей;
- б) Вихід та Второзаконня;
- в) Єздри та Неемії;
- г) Буття та Числа;
- д) Левіт, Царств, Псалтир.

15. Хто з українських мислителів, здійснював переклад Біблії, що вийшов у 1903 році у Відні ?

- а) І. Огієнко та І. Хоменко;
- б) М. Драгоманов та М. Грушевський;
- в) П. Куліш, І. Пілюй, І. Нечуй-Левицький;
- г) І. Франко, М. Коцюбинський, Л.Українка;

д) Л. Українка, О. Кобилянська, П. Грабовський.

16. Коли розгорнулась боротьба навколо догмату боговтілення у християнстві ?

- а) у I столітті;
- б) на Вселенських соборах у Нікеї (325 р.) та Константинополі (381 р.);
- в) в епоху Реформації в Англії;
- г) на Вселенських соборах у Ефесі (431 р.) та Халкідоні (451 р.);
- д) у III столітті.

17. Що символізує вівтар у християнському храмі ?

- а) Єрусалим;
- б) Голгофу;
- в) Ковчег, на якому віруючі прямують до спасіння;
- г) Всесвіт;
- д) Хрест.

18. Які течії протестантизму виникли у США ?

- а) методизм, кальвінізм;
- б) баптизм, штундизм, цвінгліанство;
- в) лютеранство, баптизм, штундизм;
- г) адвентизм, п'ятидесятництво, єгови́зм;
- д) пурітанство, менноніти, соцініані.

19. Вкажіть джерела середньовічного суфізму

- а) аристотелизм та вчення Ібн Сіні;
- б) західне християнство та вчення Фоми Аквінського;
- в) містика східного християнства та неоплатонізм;
- г) даосизм та конфуціанство;
- д) ортодоксальне богослов'я (калам) та шаріат.

20. Вкажіть групу сучасних соціологів, що вивчали процеси секуляризації

- а) А. Камю, Ж.-П. Сартр, М. Мерло-Понті;
- б) А. Айєр, Л. Вітгенштейн, А. Адлер;
- в) М. Еліаде, І. Вах, Тейяр де Шарден;
- г) П. Тілліх, Тейяр де Шарден, К. Барт;
- д) П. Сорокін, П. Бергер, Г. Кокс.

21. Які НРТ відносять до “синтетичних релігій”

- а) мормони та крішнаїти;
- б) віра Бахаї та Велике Біле Братство;
- в) РУН Віра та друїдизм;
- г) Церква Вісаріона та Церква Сайєнтології;
- д) всі неохристиянські течії.

22. Хто зараз керує УГКЦ ?

- а) кардинал М. Яворський;
- б) ніхто;
- в) Мирослав Іван кардинал Любачивський;
- г) кардинал Любомир Гузар;
- д) митрополит Іларіон.

23. У Конституції якої країни вказано наступне: “ Відносини між державою та католицькою церквою регулюються Латеранськими угодами” ?

- а) ФРН;
- б) Іспанія;
- в) США;
- г) Португалія;
- д) Італія

24. В якій країні Євросоюзу 22 червня 2000 року був прийнятий антикультовий закон, спрямований проти нетрадиційних релігій ?

- а) Франція;
- б) Греція;
- в) Англія;
- г) Данія;
- д) Бельгія.

25. Якою повинна бути кількість релігійної громади, щоб вона отримала статус юридичної особи згідно проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” від 1 липня 2002 р.?

- а) не менше як 50 чоловік;
- б) не менше як 25 чоловік;
- в) не менше як 10 чоловік;
- г) не менше як 5 чоловік;
- д) не менше як 100 чоловік.

СПИСОК НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ТА ДОВІДКОВИХ ВИДАНЬ ДО КУРСУ “Релігієзнавство”

1. Академічне релігієзнавство / За ред. А.М. Колодного. – К., 2000.
2. Аляєв Г.Э., Горбань О.В., Мешков В.М. Лекції з релігієзнавства. – К., 1996.
3. Библийская энциклопедия. - М., 1990.
4. Большой путеводитель по Библии. - М., 1993.
5. Васильев Л. История религий Востока. -М., 2001.
6. Введение в общее религиоведение: Учебник / Под ред. И.Н. Яблокова. - М., 2001.
7. Гараджа В.И. Религиеведение. – М.,1994.
8. Гудима А.М. Релігієзнавство. – Тернопіль, 2002.
9. Ерышев А.А. Религиоведение. – К., 1999.
10. Ислам. Энциклопедический словарь. - М., 1991.
11. Історія релігій в Україні. – К., 2000.
12. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство - К., 1997.
13. Классики мирового религиоведения. - М., 1996.
14. Лекции по истории религий: Учебное пособие. - СПб., 1997.
15. Лубський В.І. Релігієзнавство - К., 1997.
16. Малерб М. Религии человечества. - М.- СПб., 1997.
17. Неорелігії України. Довідник / За ред. А.М. Колодного. – К., 1997.
18. Основы религиоведения / Под ред. А.А. Круглова. – М., 2002.
19. Основы религиоведения / Под ред. И.Н. Яблокова. - М., 1998.
20. Радугин А.А. Введение в религиоведение. - М., 1998.
21. Релігієзнавство: навчальний посібник / За ред. М.Ф. Рибачука. - К.,1997.
22. Релігієзнавство: Навч.посібник / За ред.С.А. Бублика – К.,1998.
23. Релігієзнавство: предмет, структура, методологія / За ред. А.Колодного, Б.Лобовика). - К., 1996.
24. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного і Б. Лобовика. - К., 1996.
25. Религиоведение. Хрестоматия / Под ред. А. Н. Красникова. - М., 2001.
26. Религиозные традиции мира. В 2-х томах. - М., 1996.
27. Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. - М., 1996.
28. Релігія і політика в сучасній Україні / За ред. І. Кураса. – К., 2000.
29. Самыгин С.И., Нечипоренко В.В., Полонская И.Н. Религиоведение:
30. социология и психология религий. - Р-н-Д., 1996.
31. Токарев С.А. Религии в истории народов мира. - М., 1986.
32. Христианство. Словарь. -М., 1994.
33. Черній А.М. Релігієзнавство. - К., 2003.
34. Элиаде М. Словарь религий, обрядов и мифов. - М., 1997.
35. Энциклопедия мистицизма. - СПб., 1997.

Периодичні видання: “Людина і світ”, “Українське релігієзнавство”, “Релігійна свобода”, “Релігійна панорама”, “Религиоведение” (Россия), “Религия и право” (Россия).

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Об'єкт та предмет релігієзнавства. Богослов'я та академічне релігієзнавство.
2. Категорії релігієзнавства, їх предметне поле. Принципи релігієзнавства.
3. Етапи розвитку релігієзнавства.
4. Дисциплінарний аналіз сучасного релігієзнавства.
5. Сутність релігії та закономірності її розвитку.
6. Поняття релігійного комплексу та його структура.
7. Специфіка релігійної віри.
8. Поняття надприродного. Ідея Бога в релігійному світогляді.
9. Функціональність релігії.
10. Проблема виникнення релігії.
11. Форми первісних вірувань.
12. Формування перших релігійних систем.
13. Класифікація сучасних релігій.
14. Іудаїзм: історія та сучасність.
15. Біблія: походження, склад, переклади.
16. Основні ідеї Євангелія та послань ап. Павла.
17. Походження християнства та його інституційне та догматичне оформлення у IV -V ст.
18. Православ'я: “Символ віри” і культ.
19. Православ'я в сучасному світі.
20. Західне християнство: віровчення, культ, організація.
21. Католицизм після Другого Ватиканського собору.
22. Реформація та ранні форми протестантизму.
23. Пізні форми протестантизму.
24. Екуменічний рух церков у сучасному світі.
25. Виникнення ісламу. Віровчення та культ в ісламі.
26. Головні напрямки в ісламі. Іслам у сучасному світі.
27. Релігії Індії: індуїзм, сикхізм, джайнізм.
28. Релігії Далекого Сходу: конфуціанство, даосизм, синтоїзм.
29. Релігійно-філософська доктрина буддизму.
30. Напрямки в буддизмі.
31. Новітні релігійні рухи: причини виникнення та класифікація.
32. Язичництво стародавніх слов'ян. Хрещення Русі.
33. Православ'я в історії України.
34. Сучасна релігійна ситуація в Україні (загальна характеристика).

35. Українська греко-католицька церква.
36. Розкол у сучасному українському православ'ї.
37. Кризові явища та секулярні процеси в сучасному суспільстві.
38. Свободи совісті: структура та законодавче забезпечення в світі та в Україні.
39. Моделі взаємовідносин між державою та Церквою.
40. Українське релігійне законодавство.

КРИТЕРІЇ ОЦІНОК

Оцінка "відмінно" окрім знання змісту канонічної літератури та праць класиків релігієзнавства, віровчення та культу національних релігій та новітніх релігійних рухів передбачає глибоке знання студентом дисциплінарної структури релігієзнавства, сучасних здобутків цієї гуманітарної сфери, сьогодення буття релігії в Україні, чітке уявлення не тільки про українське, але й закордонне релігійне законодавство.

Оцінка "добре" передбачає знання студентом змісту основної канонічної літератури та праць класиків релігієзнавства, віровчення та культу національних релігій та новітніх релігійних рухів, українського релігійного законодавства.

Оцінка "задовільно" передбачає знання пропедевтики курсу релігієзнавства: сутність та специфіку світових релігій та основні етапи їх розвитку а також орієнтацію у сучасній релігійній ситуації в світі та Україні.

Оцінку "незадовільно" студент отримає у разі відсутності уявлень про специфіку науки про релігію, знань щодо сутності, структури, та закономірностей розвитку релігії та особливостей світових релігій.